

Джемсъ Брайсъ.

СВЯЩЕННАЯ
РИМСКАЯ ИМПЕРІЯ

Перевель съ послѣдняго англійскаго изданія

Д. М. Петрушевск

ИЗДАНИЕ М. КОММИССАРОВА

МОСКВА

Типографія А. П. Мамонтова и К^о, Леонтьевскій пер., № 5

1891

Предисловіе къ четвертому изданію.

Цѣль этого трактата не столько дать повѣствовательную исторію странъ, входившихъ въ составъ Романо-Германской Имперіи (Италіи въ средніе вѣка и Германіи отъ девятаго до девятнадцатаго столѣтія), сколько описать самую Священную Имперію, какъ учрежденіе или систему это удивительное порожденіе цѣлаго ряда вѣрованій и традицій, которыя теперь почти совершенно исчезли. Но такое описаніе было-бы непонятно безъ хотя-бы самаго краткаго разсказа о великихъ событіяхъ, сопровождавшихъ ростъ и упадокъ императорской власти. Поэтому намъ казалось болѣе удобнымъ сообщить этой книгѣ скорѣе форму повѣствованія, чѣмъ разсужденія, и изложеніе того, что можно назвать теоріей Имперіи, вести параллельно съ очеркомъ политической исторіи Германіи и нѣкоторыхъ фактовъ изъ исторіи средневѣковой Италіи. Для того, чтобы сдѣлать послѣдовательность событій болѣе ясной, книгѣ предпосланъ хронологическій списокъ императоровъ и папъ.

ДАТЫ

нѣкоторыхъ важныхъ событій въ исторіи Имперіи.

	До Р. X		Послѣ Р. X.
Битва при Фарсаль	48 г.	Дѣятельность Ріэнци . 1347—1353 г.	
Битва при Акціумѣ	31 »	Золотая Булла	1356 »
		Констанцкій Соборъ	1415 »
	Послѣ Р. X.	Паденіе Восточной Имперіи .	1453 »
Никейскій Соборъ	325 г.	Открытіе Америки	1492 »
Конецъ Западной Имперіи .	476 »	Лютеръ на Вормескомъ	
Возстаніе итальянцевъ про-		Сеймѣ	1591 »
тивъ императоровъ-иконо-		Пачало Тридцатилѣтней	
борцевъ	728 »	войны	1618 »
Коронованіе Карла Великаго .	800 »	Вестфальскій миръ	1648 »
Конецъ Королингской Им-		Пруссія признана королев-	
періи	888 »	ствомъ	1701 »
Коронованіе Оттона Вели-		Конецъ Габсбургскаго дома .	1742 »
каго	962 »	Семплѣтняя война	1756—1763 »
Окончательное присоеди-		Люневильскій миръ	1801 »
неніе Италіи къ Имперіи .	1014 »	Огреченіе Франца II	1806 »
Ссора между Геприхомъ IV		Образованіе Германской Кон-	
и Григоріемъ VII	1076 »	федерации	1815 »
Первый Крестовый походъ .	1096 »	Образованіе Сѣверо-Герман-	
Битва при Леньяно	1176 »	ской Конфедерации	1866 »
Смерть Фридриха II	1250 »	Образованіе новой Герман-	
Союзъ трехъ Лѣсныхъ Кан-		ской Имперіи 18 янв. . . .	1871 »
тоновъ Швейцаріи	1308 »		

ХРОНОЛОГИЧЕСКАЯ ТАБЛИЦА

ИМПЕРАТОРОВЪ И ПАПЪ.

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.	Императоры.	Годъ восше- ствія.
		До Р. X.	
		Августъ	27
		Послѣ Р. Xр.	
		Тиберій	14
		Калигула	37
		Клавдій	41
Св. Петръ (по Иерониму) . . .	42	Неронъ	54
Линъ (по Иринею, Евсевію и Иерониму)	67	Гальба, Отонъ, Вителлій, Ве- спасіанъ	68
Климентъ (по Тертулліану и Ру- фину)	68	Титъ	79
Анаклетъ (?)	78	Домиціанъ	81
Климентъ (по нѣкоторымъ позд- нѣйшимъ писателямъ)	91	Нерва	96
Эварестъ (?)	100	Траянъ	98
Александръ (?)	109	Адріанъ	117
Сикстъ I.	119	Антонинъ Пій	138
Телесфоръ	129	Маркъ Аврелій	161
Гигинъ.	139		
Пій I	143		
Аницетъ.	157		

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Сотеръ	168
Элевтерій	177
Викторъ (?)	193
Зефиринъ (?)	202
Каликстъ I.	219
Урбанъ I.	223
Понціанъ	230
Антерій или Антеросъ	235
Фабіанъ	236
Корнелій	251
Люцій I	252
Стефанъ I	253
Сикстъ II	257
Діонисій	259
Феликсъ	269
Эвтихіанъ	275
Кай	283
Марцеллинъ	296
Вакансія	304
Марцеллъ I	308

Императоры.	Годъ восше- ствія.
Коммодъ	180
Пертинаксъ	193
Дидій Юліанъ	193
Нигеръ	193
Септимій Северъ	193
Каракалла, Гета	211
Опилій Макринъ, Діадуменіанъ .	217
Элагабалъ	218
Александръ Северъ	222
Максимино	235
Два Гордіана, Максимъ Пуліанъ .	
Бальбинъ	237
Третій Гордіанъ	238
Филиппъ	244
Децій	249
Гостилианъ, Галлъ	251
Волюзіанъ	252
Эмилианъ, Валеріанъ, Галліанъ .	253
Галліанъ одинъ	260
Клавдій II	268
Авреліанъ	270
Тацитъ	275
Флоріанъ	276
Пробъ	276
Каръ	282
Каринъ, Нумеріанъ	284
Діоклетіанъ	284
Максимианъ, соправитель Діо- клетіана	286
Констацій, Галерій	305
Северъ	306
Константинъ (Великій)	306
Лициній	307
Максимино	308

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Евсевій	310
Мельхіадъ	311
Сильвестръ I.	314
Маркъ I	336
Юлій I	337
Либерій	352
Феликсъ (анти-папа)	356
Дамазъ I.	366
Сирицій	384
Анастасій I	398
Иннокентій I	402
Зосимъ	417
Бонифацій I	418
Эвлалій (анти-папа)	418
Целестинъ I	422
Сикстъ III.	432
Левъ I (Великій)	440
Гиларій	461
Симплицій	468

Императоры.	Годъ восше- ствія.
Константинъ, Галерій, Лициій, Максимианъ, Максенцій и Мак- симианъ, царствовавшіе со- вмѣстно	309
Константинъ (Великій) одинъ	323
Константинъ II, Констанцій II, Константъ	337
Магненцій. Констанцій одинъ	353
Юліанъ	361
Ювіанъ	363
Валентъ и Валентиніанъ I.	364
Граціанъ и Валентиніанъ I	367
Граціанъ и Валентиніанъ II	375
Θеодосій	379
Аркадій (на Востокъ) и Гонорій (на Западъ)	395
Θеодосій II (на Востокъ)	408
Валентиніанъ III (на Западъ)	424
Маркіанъ (на Востокъ)	450
Максимъ, Авитъ (на Западъ)	455
Майоріанъ (на Западъ)	455
Левъ I (на Востокъ)	457
Северъ (на Западъ)	461
Вакансія (на Западъ)	465
Антемій (на Западъ)	467
Олибрій (на Западъ)	472
Гликерій (на Западъ)	473
Юлій Непотъ (на Западъ)	474

Римскіе епископы.

Годъ
востане-
стрія

Феликсъ III *)	483
Геласій I	492
Анастасій II	496
Симмахъ	498
(Лаврентій. анти-папа)	498
Гормиздъ	514
Іоаннъ I	523
Феликсъ IV.	526
Бонифацій II.	530
(Діоскоръ. анти-папа)	530
Іоаннъ II	532
Агапитъ I	535
Сильверій	536
Вигилій	537
Пелагій	555
Іоаннъ III	560
Бенедиктъ I	574
Пелагій II	578
Григорій I (Великій)	590
Сабиніанъ	604
Бонифацій III.	607
Бонифацій IV.	607
Deus dedit.	615
Бонифацій V.	618
Гонорій I.	625
Северинъ	638
Іоаннъ IV	640

Императоры

Годъ
востане-
стрія.

Левъ II. Зенонъ. Василискъ.
(всѣ на Востокѣ). 474
Ромулъ Августулъ (на Западѣ) 475
(Конецъ Западной вѣтви въ лицѣ
Ромула Августула) 476
Съ этого года до 800 идутъ им-
ператоры, царствовавшіе въ
Константинополѣ.

Анастасій I 491

Юстинъ I 518

Юстиніанъ. 527

Юстинъ II. 565

Тиберій II 578

Маврикій. 582

Фока 602

Ираклій 610

*) Считая анти-папу Феликса (356 г.) Феликсомъ II.

Римскіе епископы.	Годъ воспо- стия
Θеодоръ I	642
Мартинъ.	649
Евгеній I	654
Виталианъ	657
Адеодатъ	672
Домнъ или Донъ I	676
Агафонъ.	678
Левъ II	682
Бендиктъ II	683?
Іоаннъ V	685
Кононъ	685?
Сергій I.	687
(Пасхалисъ, анти-папа)	687
(Θеодоръ, анти-папа)	687
Іоаннъ VI.	701
Іоаннъ VII.	703
Сизинній	708
Константинъ	708
Григорій II.	715
Григорій III	731
Захарій	741
Стефанъ (II).	752
Стефанъ II (или III)	752
Павель I.	757
Константинъ (анти-папа).	767
Стефанъ III (IV).	768
Адріанъ I	772
Левъ III	795
Стефанъ IV	816
Пасхалисъ I	817

Императоры.	Годъ воспо- стия
Константинъ III, Гераклеонъ.	
Константъ II.	641
Константинъ IV (Погонатъ).	668
Юстиніанъ II	685
Леонтій	694
Тиберій III.	697
Юстиніанъ II	705
Филиппикъ Барданесъ	711
Анастасій II	713
Θеодосій III	716
Левъ III (Исаврянинъ)	718
Константинъ V (Копронимъ)	741
Левъ IV.	775
Константинъ VI	780
Низложеніе Константина VI Ири- ной	797
Карль I (Великій)	800
(Слѣдуетъ новая западная линія)	
Людовикъ I (Благочестивый)	814

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Евгеній II	824
Валентинъ	827
Григорій IV	827
Сергій II.	844
Левъ IV.	847
Бенедиктъ III	855
Анастасій (анти-папа)	855
Николай I.	858
Адріанъ II.	867
Іоаннъ VIII	872
Мартинъ II.	882
Адріанъ III	884
Стефанъ V	885
Формозъ.	891
Бонифацій VI	896
Стефанъ VI	—
Романъ	897
Θедоръ II	—
Іоаннъ IX.	898
Бенедиктъ IV	900
Левъ V	903
Христофоръ	—
Сергій III	904
Анастасій III	911
Ландо.	913
Іоаннъ X	914
Левъ VI.	928
Стефанъ VII.	929
Іоаннъ XI	931
Левъ VII	936

Императоры	Годъ восше- ствія
Лотарь I	840
Людовикъ II (въ Италіи) . . .	855
Карлъ II, Лысый (Западн. Фран- ковъ).	875
Карлъ III, Толстый (Восточн. Франковъ).	881
Гвидо (въ Италіи)	891
Ламбертъ (въ Италіи)	894
Арнульфъ (Восточн. Франковъ). .	896
Людовикъ (Дитя) *)	899
Людовикъ III Прованскій (въ Италіи)	901
Конрадъ I	911 ?
Беренгаръ (въ Италіи)	915
Генрихъ I (Птицеловъ)	918
Оттонъ I (Великій), короно- ванный какъ король Восточн. Франковъ въ Ахенѣ	936

*) Курсивомъ напечатаны имена нѣмецкихъ королей, никогда не претендовавшихъ на императорскій титулъ.

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Стефанъ VIII.	939
Мартинъ III	941
Агальтъ II	946
Іоаннъ XII	955
Левъ VIII	963
(Бенедиктъ V, анти-папа?). . .	964
Іоаннъ XIII	965
Бенедиктъ VI	972
(Бонифацій VII, анти папа?). .	974
Домнъ II (?).	—
Бенедиктъ VII.	—
Іоаннъ XIV	983
Іоаннъ XV	985
Григорій V.	996
(Іоаннъ XVI, анти-папа?) . .	—
Сильвестръ II	999
Іоаннъ XVII.	1003
Іоаннъ XVIII	1003
Сергій IV	1009
Бенедиктъ VIII	1012
Іоаннъ XIX	1024
Бенедиктъ IX	1033
(Сильвестръ, анти-папа) . . .	1044
Григорій VI	1045
Климентъ II	1046
Дамазъ II	1048
Левъ IX.	—
Викторъ II.	1054
Стефанъ IX	1057
Бенедиктъ X.	1058
Николай II	1059
Александръ II	1061
Григорій VII (Гильдебрандъ). .	1073
(Климентъ, анти-папа)	1080
Викторъ III	1086

Императоры.	Годъ восше- ствія.
Оттонъ I, коронованный въ Римѣ какъ императоръ	962
Оттонъ II	973
Оттонъ III.	983
Генрихъ II (Святой)	1002
Конрадъ II (Салическій) . . .	1024
Генрихъ III (Черный).	1039
Генрихъ IV	1056
(Рудольфъ Швабскій, соперникъ Генриха).	1077
(Германъ Люксембургскій, со- перникъ Генриха)	1081

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Урбанъ II.	1087
Пасхалисъ II.	1099
(Альбертъ, анти-папа)	1102
(Сильвестръ, анти-папа)	1105
Геласій II.	1118
(Григорій, анти-папа).	—
Каликстъ II	1119
(Целестинъ, анти-папа)	1121
Гонорій II.	1124
Инокентій II	1130
(Анаклетъ, анти-папа).	—
(Викторъ, анти-папа).	1138
Целестинъ II.	1143
Люцій II	1144
Евгеній III.	1145
Анастасій IV.	1153
Адріанъ IV	1154
Александръ III	1159
(Викторъ, анти-папа)	—
(Пасхалисъ, анти-папа)	1164
(Каликстъ, анти-папа).	1168
Люцій III	1181
Урбанъ III	1185
Григорій VIII	1187
Климентъ III.	—
Целестинъ III	1191
Инокентій III.	1198
Гонорій III.	1216
Григорій IX	1227
Целестинъ IV	1241
Вакансія	—
Инокентій IV.	1243

Императоры	Годъ восше- ствія.
(Конрадъ Франконскій, сопер- никъ Генриха)	1093
Генрихъ V.	1106
отаръ II	1125
Конрадъ III.	1138
ридрихъ I (Барбаросса)	1152
Генрихъ VI	1190
*Филиппъ, Оттонъ IV (сопер- ники)	1197
Оттонъ IV.	1208
Фридрихъ II.	1212
(Генрихъ Raspe, соперникъ). . .	1246

*) Императоры, передъ именами которыхъ стоитъ звѣздочка, никогда не были коронованы въ Римѣ.

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Александръ IV	1254
Урбанъ IV	1261
Климентъ IV	1265
Вакансія	1269
Григорій X.	1271
Иннокентій V	1276
Адріанъ V.	1276
Іоаннъ XX или XXI	1277
Николай III	—
Мартинъ IV	1281
Гонорій IV.	1285
Николай IV.	1289
Вакансія	1292
Целестинъ V	1294
Бонифацій VIII.	—
Бенедиктъ XI	1303
Климентъ V	1305
вакансія.	1314
Іоаннъ XXI или XXII	1316
Бенедиктъ XII.	1334
Климентъ VI	1342
Иннокентій VI	1352
Урбанъ V.	1362
Григорій XI	1370
Урбанъ VI.	1378
(Климентъ VII, анти-папа).	
Бонифацій IX	1389
(Бенедиктъ, анти-папа)	1394
Иннокентій VII	1404
Григорій XII.	1406
Александръ V	1409

Императоры.	Годъ восше- ствія.
(Вильгельмъ Голландскій, сопер- никъ)	1246—7
*Конрадъ IV.	1250
Interregnum.	1254
*Ричардъ (графъ Корнуэльзскій).	
*Альфонсъ (король Кастиль- скій) (соперники).	1257
*Рудольфъ I (Габсбургскій) . .	1273
*Адольфъ (Нассау).	1292
*Альбертъ I (Габсбургскій) . .	1298
Генрихъ VII (Люксембургскій).1308	
Людвикъ IV (Баварскій). . .	1314
(Фридрихъ Австрійскій, сопер- никъ).	
Карлъ IV (Люксембургскій). .	1347
(Гюнтеръ Шварцбургскій, сопер- никъ).	
*Венцель (Люксембургскій) . .	1378
*Рупертъ (изъ Палатината) . .	1400

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія.
Іоаннъ XXII или XXIII	1410
Мартинъ V.	1417
Евгеній IV.	1431
(Феиксъ, анти-папа).	1439
Николай V.	1447
Каликстъ IV.	1455
Пій II.	1458
Павелъ II.	1464
Сикстъ IV.	1471
Иннокентій VIII.	1484
Александръ VI.	1493
Пій III.	1503
Юлій II.	—
Левъ X.	1513
Адріанъ VI.	1522
Климентъ VII.	1523
Павелъ III.	1534
Юлій III.	1550
Марцеллъ II.	1555
Павелъ IV.	—
Пій IV.	1559
Пій V.	1566
Григорій XIII.	1572
Сикстъ V.	1585
Урбанъ VI.	1590
Григорій XIV.	—
Иннокентій IX.	1591
Климентъ VIII.	1592
Левъ XI.	1604
Павелъ V.	—
Григорій XV.	1621
Урбанъ VIII.	1623

Императоры.	Годъ восше- ствія
Сигизмундъ (Люксембургскій) (Jobst Моравскій, соперникъ).	1410
*Альбертъ II (Габсбургскій) † .	1438
Фридрихъ III.	1440
*Максимилянъ I.	1493
†† Карлъ V.	1519
*Фердинандъ I.	1558
*Максимилянъ II.	1564
*Рудольфъ II.	1576
*Матеей.	1612
*Фердинандъ II.	1619

† Всѣ послѣдующіе императоры за исключеніемъ Карла VII и Франца I, принадлежатъ къ Габсбургскому дому.

Римскіе епископы.	Годъ восше- ствія
Иннокентій X.	1644
Александръ VII	1655
Климентъ IX	1667
Климентъ X.	1670
Иннокентій XI	1676
Александръ VIII	1689
Иннокентій XII	1691
Климентъ XI	1700
„	
Иннокентій XIII	1720
Бенедиктъ XIII	1724
Климентъ XII	1730
Бенедиктъ XIV	1740
Климентъ XIII	1758
Климентъ XIV.	1769
Пій VI	1775
Пій VII	1800
Левъ XII	1823
Пій VIII	1829
Григорій XVI	1831
Пій IX	1846

Императоры.	Годъ восше- ствія
Фердинандъ III	1637
Леопольдъ I	1638
Иосифъ I.	1705
Карлъ VI	1711
„	
Карлъ VII (Баварскій) . . .	1742
Францъ I (Лотарингскій) .	1745
Иосифъ II.	1765
Леопольдъ II.	1790
Францъ II	1792
Отреченіе Франца II	1806

СВЯЩЕННАЯ РИМСКАЯ ИМПЕРІЯ.

ГЛАВА I.

В в е д е н і е

Вѣроятно, немногіе изъ тѣхъ, кто въ августѣ 1806 года прочелъ въ англійскихъ газетахъ объ объявленномъ на сеймѣ отреченіи императора Франца II отъ императорской короны, подумали о томъ, что древнѣйшее въ мірѣ политическое учрежденіе окончило свое существованіе. А между тѣмъ это было такъ. Имперія, упраздненная дипломатической потой, обнародованной на берегахъ Дуная, была та самая имперія, которую подъ утесами Акціума въ борьбѣ съ силами Востока завоевалъ хитрый племянникъ Юлія, которая въ продолженіи восемнадцати столѣтій, не смотря на всѣ измѣненія въ своемъ протяженіи, власти и характерѣ, сохраняла почти неизмѣненными права и притязанія, смыслъ которыхъ давно уже исчезъ. Ничто такъ непосредственно не связывало древняго міра съ новымъ, ничто не представляло столько странныхъ контрастовъ настоящаго и прошедшаго и не резюмировало въ этихъ контрастахъ столь много изъ европейской исторіи. Со времени Константина и далеко въ глубь среднихъ вѣковъ она вмѣстѣ съ Папствомъ являлась центромъ и главой христіанскаго міра и оказывала на умы людей такое вліяніе, какого никогда не имѣла ея матеріальная сила. Объ этомъ-то вліяніи и о причинахъ его скорѣе, чѣмъ о внѣшней исторіи Имперіи, намѣренъ я трактовать на этихъ страницахъ. Конечно, исторія эта полна интереса и блеска, богата характерами и поразительными положеніями. Но для одного полотна это сюжетъ слишкомъ обширный. Безъ мелкихъ подробностей, которыя дали бы намъ возможность представить ея сцены драматически, а къ ея дѣйствующимъ лицамъ почувствовать